

**Obóz narodowy
w obliczu dwóch
totalitaryzmów,
pod red. R. Sierchuły,
Warszawa 2010, ss. 283**

Badaniami polskiego obozu narodowego w okresie II RP zajęło się wielu historyków i politologów. Po 1989 roku coraz większym zainteresowaniem cieszą się również badania dotyczące formacji wojskowych powiązanych zarówno ze Stronnictwem Narodowym, jak i Obozem Narodowo-Radykalnym „ABC” oraz Ruchem Narodowo-Radykalnym „Falanga”. Powstały monografie poświęcone zarówno Narodowym Siłom Zbrojnym, Narodowej Organizacji Wojskowej jak i Konfederacji Narodu¹. Nadal jednak wiedza na temat tych formacji pozostaje

¹ L. Żebrowski, *Narodowe Siły Zbrojne. Dokumenty, struktury, personalia*, t. 1–3, Warszawa 1994–1996; K. Komorowski, *Polityka i walka. Konspiracja zbrojna ruchu narodowego 1939–1945*, Warszawa 2000; S. Bojowski, *Narodowe Siły Zbrojne w Powstaniu Warszawskim (1 VIII – 2 X 1944)*, Warszawa 2009; M. J. Chodakiewicz, *Narodowe Siły Zbrojne, „Zqb” przeciw dwu wrogom*, Warszawa 1999; Z. Kobyłańska, *Konfederacja Narodu w Warszawie*, Warszawa 1999; M. Piotrowski, *Narodowe Siły Zbrojne na Lubelszczyźnie 1944–1947*, Lublin 2009. Ponadto historii NZS poświęcone były pisma „Szczerbiec” (wydawane przez Związek Żołnierzy NSZ) oraz „Szaniec Chrobrego”.

niepełna i niepozbawiona stereotypów, budowanych przez cały okres PRL. Lukę w historiografii w pewnym stopniu wypełnia wydana w roku 2010 przez Instytut Pamięci Narodowej, książka pt. *Obóz narodowy w obliczu dwóch totalitaryzmów*, której redaktorem jest badacz historii obozu narodowego w Wielkopolsce, pracownik IPN – Rafał Sierchuła.

Książka została podzielona na trzy części. Pierwsza z nich poświęcona została badaniom nad dziejami ruchu narodowego w pierwszej połowie dwudziestego wieku. Czytelnik znajdzie w niej artykuły dotyczące Narodowych Sił Zbrojnych² i ich ramieniu cywilnemu jakim była Służba Cywilna Narodu³. Z punktu widzenia politologa oraz historyka idei, na szczególną uwagę zasługuje artykuł Tomasza Kenara pt.: „Geneza ‘Szańca Bolesławów’. Myśl zachodnia w ideologii Związku Akademickiego Młodzież Wszechpolska 1922–1939”. Autor przedstawił jak istotnym elementem w refleksji politycznej młodych narodowców była tematyka zachodnia, dotycząca Prus Wschodnich, Wolnego Miasta Gdańska, Śląska Opolskiego, a także Ziemi Żłotowskiej i Bytowsko-Lęborskiej. Program proponowany przez Młodzież Wszechpolską był kontynuacją myśli zachodniej Romana Dmowskiego, tyle, że młodzi wszechpolscy głosili ją na łamach swojej prasy w sposób bezkompromisowy, uznając powiększenie polskiego stanu posiadania na zachodzie jako konieczność dziejową. Niewątpliwie,

² M. Orłowski, *Konspiracyjne wydawnictwa Narodowych Sił Zbrojnych 1942–1945. Czasopisma. Broszury. Ulotki* oraz artykuł Romana Paula Smolarza, *Kontekst międzynarodowy przebiegu Brygady Świętokrzyskiej na zachód Europy w 1945 r. przez Śląsk Czeski do Ratyżbony*.

³ Wojciech Chałupka, *Służba Cywilna Narodu – rys historyczny*.

jak słusznie zauważył Kenar, wpływ na optykę wszechpolaków miała niemiecka propaganda rewizjonistyczna, która utwierdzała działaczy MW w przekonaniu o słabości ładu wersalskiego, w razie rozpadu którego Polska powinna umocnić się na rubieżach zachodnich.

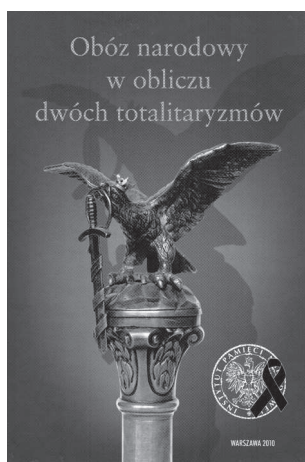
W omawianej części pracy zawarty jest także tekst Wojciecha Jerzego Muszyńskiego, poświęcony Obozowi Narodowo-Radykalnemu oraz Organizacji Polskiej. Wojciech Muszyński zarysowuje historię ONR, opisując jednak w większości znane z literatury przedmiotu fakty (zob. chociażby publikacje Jacka Majchrowskiego, Bogumiła Grotta, Szymona Rudnickiego). Autor powołując się na dokumenty archiwalne ogranicza się do przedstawienia samej nazwy dokumentu i zasygnalizowania skąd pochodzi, nie przywołuje ich sygnatur. Kuriozalne jest również powoływanie się na dokumenty pochodzące ze zbiorów archiwalnych, pisząc iż ich kopie znajdujących się w posiadaniu autora⁴. Taki zapis sugeruje, że dany dokument został Autorowi przekazany przez osoby trzecie, które nie podały dokładnych informacji dotyczących źródeł. Wojciech Muszyński z dość dużą dowolnością stosuje przypisy, często w dużych partiach tekstu brak jest odsyłaczy mówiących o pochodzeniu informacji przedstawianych przez Autora. Szczególnie jaskrawo widać to w fragmencie poświęconym infiltracji różnego typu środowisk (lekarskie, prawnicze) przez

oenerowców (s. 23). Brak odpowiednich przypisów powoduje, że również istotne informacje dotyczące mało znanych dziejów Organizacji Polskiej nie mają odniesień do konkretnych źródeł. Autor podaje np. iż Organizacja Polska miała ok. 2 tys. członków, nie wiadomo jednak na

jakiej podstawie oparte są szacunki (s. 29). Niewątpliwym atutem artykułu jest aneks który zawiera Deklarację Obozu Narodowo-Radykalnego, która wskazuje główne wytyczne ideowe oenerowców.

W drugiej części książki zebrane zostały artykuły dotyczące struktur terenowych obozu narodowego w czasie okupacji oraz w pierwszych latach po wojnie. Szczególnie interesujący jest artykuł (w zasadzie 4 odrębne przyczynki) Dariusza Węgrzyna, pt.: Od NSZ do Śląskich Sił Zbrojnych (1945–1948). Dzieje pewnej zdrady; VII Śląski Okręg NSZ (styczeń–listopad 1945). Dzieje pewnej prowokacji; Śląskie Siły Zbrojne (1946–1948). W obcych mundurach; Wywiad NSZ w strukturach aparatu represji na Górnym Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim (1945–1947). Szczególnie interesująca jest część poświęcona budowie siatki wywiadowczej NSZ (VII Śląski Okręg) w strukturach Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Katowicach. Niestety siatka ta, nie rozpoczęła na dobre działalności, została szybko rozpracowana przez Służbę Bezpieczeństwa, gdyż agentem SB okazał się być dowódca Okręgu VII NSZ.

Ostatnia część książki prezentuje sylwetki działaczy związanych z podzie-

⁴ Zob. przypisy: nr 8, nr 17, nr 20, nr 45.

miem narodowym: Tadeusza Macińskiego, Tadeusza Łabędzkiego, Kiriła Sosnowskiego, Stefana Marcinkowskiego, Jana Kamińskiego, Stanisława Kasznicy, Zbigniewa Wojciechowskiego.

Prezentowane postaci różnią się między sobą zarówno doświadczeniem politycznym sprzed wybuchu wojny jak i działalnością w podziemiu. Kirił Sosnowski, jak i Stanisław Kasznica byli doświadczonymi działaczami obozu narodowego już przed wojną, natomiast Tadeusz Maciński swą aktywność polityczną rozwinął w pełni już podczas okupacji. Maciński wykazał się talentem organizacyjnym, reorganizując stołeczne struktury konspiracyjnego Stronnictwa Narodowego. Maciński po wojnie jak wielu narodowców stał się ofiarą prześladowań przez SB. W grudniu 1946 roku został aresztowany. W 1948 roku został skazany na podwójną karę śmierci, która nie została wykonana po interwencji Stanisława Grabskiego. Losy Macińskiego są tym tragiczniejsze, ze względu na fakt, że jego żona, nawiązała współpracę z SB. Spośród zawartych w książce biografii na uwagę zasługuje także napisana przez Rafała Sierchułę życiorys Jana Kamińskiego, który nie był związany przed wojną z obozem narodowym, a w czasie wojny związany był z AK, wspierał jednak działalność NSZ, sam będąc zwią-

zanym z Organizacją Polską. Szkoda, że Rafał Sierchuła przygotowując biogram Kamińskiego, nie wykazuje z jakich dokumentów korzysta, odwołując się wyłącznie do opracowań dotyczących tej postaci oraz zbioru dokumentów dotyczących NSZ opracowanych przez Leszka Żebrowskiego.

We wstępie o celach publikacji Sierchuła napisał: „Być może dzięki niej uda się przybliżyć czytelnikom wiedzę o losach tego obozu politycznego i wyniszczonych w sposób bezwzględny i okrutny przez komunistyczne organy represji jego bohaterskich przywódców, których po wojnie zamiast uznania i nagród za walkę z okupantem czekały więzienie, tortury i śmierć” (s. 8). Konkludując, należy stwierdzić, iż recenzowana książka jest niezmiernie ciekawa, rzuca nowe światło przede wszystkim na dzieje podziemia narodowego i osób z nim związanych. Pokazuje tragiczne koleje losów, działaczy narodowych. Więc cel publikacji o który wyznaczył sobie we wstępie książki Rafał Sierchuła został osiągnięty.

Ponadto należy podkreślić, iż książka jest bardzo dobrze przygotowana od strony redakcyjnej, niewątpliwą jej zaletą jest indeks nazwisk oraz wykaz użytych w niej skrótów.

Patryk Tomaszewski (Toruń)

